

Bożena Maksimowska, Andrzej Nowakowski

Problemy rozwoju akademickiej kultury fizycznej w Polsce

Prace Naukowe. Kultura Fizyczna 1, 29-37

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bożena Maksimowska, Andrzej Nowakowski

PROBLEMY ROZWOJU AKADEMICKIEJ KULTURY FIZYCZNEJ W POLSCE

I

Różnorakie aspekty uczestnictwa środowiska akademickiego w kulturze fizycznej były już w literaturze przedmiotu obiektem dywagacji zarówno teoretyków kultury fizycznej, jak również przedstawicieli innych szczegółowych dyscyplin w obrębie nauk kultury fizycznej. W tym miejscu należy wspomnieć prace Mariana Bukowca¹, Macieja Demela i Stefana Pilicza², a przede wszystkim pracującego w rzeszowskim ośrodku naukowym, Kazimierza Obodyńskiego³. Również Stefan Wołoszyn w swych badaniach interesował się tym problemem⁴. Natomiast aspekty organizacji i historii rozwoju akademickiej kultury fizycznej w Polsce po II wojnie światowej są ostatnio przedmiotem rozważań Andrzeja Nowakowskiego⁵.

---

¹ M.Bukowiec, Studium Wychowania Fizycznego i Sportu w życiu uczelni, *Życie Szkoły Wyższej*, r. XXVII, 1979, nr 11-12, s. 121-127; tenże, *Postulowane, założone i rzeczywiste funkcje wychowania fizycznego*, Kraków 1990, s. 75 i n.

² M.Demel, S.Pilicz, „Wychowanie fizyczne w szkołach wyższych”, *Życie Szkoły Wyższej*, r. XVII, 1970, nr 10, s. 45-55; S.Pilicz, „O wychowaniu fizycznym w szkole wyższej”, *Życie Szkoły Wyższej*, r. IX, 1961, nr 10, s. 39-41.

³ K.Obodyński, „Realizacja wychowania fizycznego i sportu na tle programowych funkcji wychowania fizycznego w szkole wyższej”, *Kultura Fizyczna*, r. XXXI, 1977, nr 9, s. 292-297; tenże, „Wychowanie fizyczne i sport w szkołach wyższych. Analiza instytucjonalna”, Rzeszów 1978, *passim*; tenże, „Kształtowanie się kultury fizycznej młodzieży akademickiej w Polsce”, Rzeszów 1992, *passim*.

⁴ S.Wołoszyn, „Wychowanie fizyczne i sport w szkołach wyższych”, *Życie Szkoły Wyższej*, r. X, 1961, nr 10, s. 84-89.

⁵ A.Nowakowski, „Wybrane prawno-organizacyjne aspekty zajęć wychowania fizycznego w szkołach wyższych” *Wychowanie Fizyczne i Sport*, t. XXXIII, 1989, nr 4, s. 115-124; tenże,

Niewątpliwie szczytowy rozwój osiągnęła kultura fizyczna w środowisku akademickim w latach 1974-1980 (na mocy ministerialnego zarządzenia nr 21/74 z 9 kwietnia 1974 r. zaczęły funkcjonować uczelniane studia wychowania fizycznego i sportu⁶, zwane poprzednio „studiami wychowania fizycznego”). Po regresie przełomu lat 1980-1981⁷ nastąpił okres względnej stabilizacji pozycji kultury fizycznej w wyższych uczelniach w latach 1982-1989⁸. Na tę stabilizację wpłynęła z pewnością ustawa z 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej w swym pierwotnym brzmieniu.

Jednak postępująca od roku 1989 niekiedy lawinowa i żywiołowa transformacja gospodarcza i ustrojowa Polski nie ominęła tej dziedziny życia. Najpierw dotkliwy kryzys gospodarczy, a następnie gwałtowne „urynkowanie” niemal wszystkich usług i świadczeń w tym także o charakterze socjalnym dotknęło akademicką kulturę fizyczną. Ponadto wystąpiło tu dodatkowe „sprzężenie” innych okoliczności – daleko posunięta decentralizacja w zarządzaniu szkolnictwem wyższym, połączona z autonomią i samorządnością poszczególnych uczelni i niekiedy ze swoiście pojmowaną demokracją. Te dwa czynniki – ekonomiczny i polityczno-ustrojowy, usankcjonowany nowelą do ustawy o kulturze fizycznej z roku 1989, a zwłaszcza ustawą z 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym⁹, przyniosły - szczególnie w latach 1991-1992 tendencje „likwidatorskie”. Po roku 1992 zostały one jednak powstrzymane przez resort edukacji narodowej. Jednak nowa ustawa o kulturze fizycznej uchwalona przez Sejm RP 18 stycznia 1996 r.¹⁰ w przepisie art. 19 ust. 1 preferuje szkolne wychowanie fizyczne.

W niniejszym szkicu skoncentrujemy uwagę na dwóch węzłowych zagadnieniach, a mianowicie - funkcjach i dylematach akademickiej kultury fizycznej u progu transformacji ustrojowej oraz na postulowanych reformach tego odcinka polskiej kultury fizycznej u schyłku obecnego stulecia. Całość wywodów dopełnią stosowne wnioski.

„Wychowanie fizyczne i sport w szkołach wyższych po 1989 roku”, *Wychowanie Fizyczne i Sport*, t. XXXVIII, 1994, s. 125-130; tenże, „Wychowanie fizyczne w polskich szkołach wyższych w latach 1946-1974”, w: *Z najnowszej historii kultury fizycznej w Polsce*, (Red.) L.Szymański, Z.Schwarzer, t. II, Wrocław 1996, s. 179-186.

⁶ *Wychowanie fizyczne i sport w szkole wyższej*. Zbiór dokumentów, Warszawa 1974, s. 5 i n.

⁷ Sejmik Kultury Fizycznej. Sprawozdanie, Warszawa 1981, s. 122. W końcowych wnioskach Sejmiku (Warszawa 26-28 VI 1981 r.) - w ust. 7 stwierdzono: „niezbędne jest utrzymanie ciągłości programowej obowiązkowego wf. [...] na wyższych uczelniach”.

⁸ Zob. okólnik ówczesnego Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z 12. 05. 1982 r. (sygn. DU-1/4010-16/82), zalecający aby obligatoryjnie wf. obejmowało przynajmniej trzy pierwsze roczniki studiów.

⁹ Dz. U. nr 65, poz. 385 z późn. zm.

¹⁰ Dz. U. nr 25, poz. 113.

II

Jak wiadomo - ustrój wychowania fizycznego studentów szkół wyższych w Europie i na świecie opiera się na dwóch systemach: 1) obligatoryjnym (stosowanym w b. ZSRR i krajach Europy środkowo-wschodniej oraz w niektórych krajach zachodnich, w tym w USA, gdzie przez pierwsze dwa lata studiów student wybiera określoną dyscyplinę sportu), 2) fakultatywnym (w pozostałych krajach). W konkretnych polskich warunkach obowiązkowe i ponadobowiązkowe zajęcia wf. w szkołach wyższych mają kontynuować zadania wf ze szkoły średniej oraz pełnić określone funkcje: stymulatywną, profilaktyczno-zdrowotną i korekcyjną, rekreacyjną oraz wychowawczą. Akademickie wychowanie fizyczne winno ponadto wywierać doniosły i korzystny wpływ na zdrowie i kształtować pozytywne cechy osobowości studentów jako przyszłych pracowników umysłowych, elity intelektualnej kraju¹¹.

Funkcja profilaktyczno-zdrowotna jest – naszym zdaniem – w chwili obecnej najważniejszą, a wciąż niedocenianą funkcją akademickiego wychowania fizycznego. Już dane statystyczne z połowy lat osiemdziesiątych podawały, że ilość studentów przewlekle chorych wzrosła o ponad 15% (lata 1980-1985), a do uczelni trafiała młodzież o coraz niższej sprawności fizycznej. W roku 1978 obowiązkowym wf. było objętych 83,39% ogółu studentów (4 lata zajęć), w roku 1983 – 73,81% (3-4 lata), w roku 1986 – 57,34 % (najwyżej 3 lata i to nie wszędzie)¹². Bezpośrednio przed wejściem w życie nowej ustawy z roku 1990 o szkolnictwie wyższym, ta średnia oscylowała w granicach 59-62 % populacji studentów. Ponieważ od roku 1992 „średnia krajowa” w zakresie obligatoryjnych zajęć wf. nie przekracza dwóch lat studiów należy wnioskować, że przy pięcioletnim czasokresie studiów magisterskich od 1/3 do 40% studentów jest objętych zorganizowanym wf. Zbyt masowo i liberalnie stosuje się trwałe zwolnienia od wf. i sportu wydawane przez akademicką służbę zdrowia¹³. Wiele uczelni - mimo posiadania specjalistycznej kadry – zrezygnowało z prowadzenia zajęć korekcyjnych i kompensacyjno-wyrównawczych. Toteż w drugiej połowie lat osiemdziesiątych kierownicze gremia edukacji narodowej postulowały – jak dotychczas bezskutecznie – objęcie wszystkich studentów zorganizowanymi zaję-

¹¹ S.Wołoszyn, *Wychowanie fizyczne ...*, op. cit., s. 85 i n.; S.Pilicz, *O wychowaniu fizycznym ...*, op. cit., s. 39.

¹² „Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego: Zdrowie i warunki socjalne młodzieży akademickiej (wybrane zagadnienia)”, opr. T.Brzeziński, *Życie Szkoły Wyższej*, r. XXXVI, 1988, nr 2, s. 141 i n.

¹³ Pod koniec poprzedniej dekady, ok. 17% studentów posiadało długoterminowe zwolnienia z zajęć wf ze względu na stan zdrowia. Dane te podaje Raport o stanie i kierunkach rozwoju edukacji narodowej w PRL, Warszawa-Kraków 1989, s. 108.

ciami wf, zróżnicowanymi ze względu na upodobania, poziom sprawności i stan zdrowia¹⁴.

Ta funkcja akademickiego wychowania fizycznego staje się pierwszoplanową w świetle ustaleń współczesnej nauki. Jak wiemy, rozwój biologiczny człowieka trwa co najmniej do 22 roku życia (czyli do trzeciego, czwartego roku studiów). Ponadto – jak na to wskazują wyniki licznych badań, wysoką wydolność fizyczną osiąga się w przedziale pomiędzy 20 a 25 rokiem życia. A zatem akademickie wychowanie fizyczne lub ujmując bardziej generalnie – akademicka kultura fizyczna ma za zadanie krzewienie zajęć ruchowych o znacznej intensywności oraz uświadomienia młodzieży znaczenia osiągniętego podczas studiów pułapu wydolności i sprawności fizycznej dla późniejszych lat życia i spowolnienia biologicznego procesu starzenia się¹⁵.

Podobne tezy zawiera Raport o kulturze fizycznej w Polsce. Autorzy Raportu uznali, że akademickie wf powinno przede wszystkim pełnić funkcje zdrowotne i wypoczynkowe po intensywnej pracy umysłowej, uzupełniając indywidualną kulturę fizyczną i wyrównując braki z poprzednich etapów edukacji w tym zakresie. Pod koniec lat osiemdziesiątych zaledwie 6% studentów uczestniczyło w zajęciach rehabilitacyjnych i kompensacyjnych¹⁶. Zły stan sanitarno-higieniczny uczelnianych obiektów kultury fizycznej skutecznie zniechęcał i nadal zniechęca do zajęć, zwłaszcza studentki. Z licznych obserwacji wynika, że wf. w obecnej postaci nie utrwała pozytywnych nawyków higienicznych i zdrowotnych wśród studentów. Np. nierzdko uczestnicy zajęć bądź nie zmieniają obuwia, bądź nie korzystają z pryszniców czy umywalk. Brakuje ponadto – poza akademiami medycznymi – etatów lekarzy do dyspozycji studiów wf. i sportu.

Poprawa na tym odcinku jest procesem długofalowym. Niezbędne jest wyposażenie uczelni w normatywną, pełnowymiarową bazę sportową z niezbędnym zapleczem sanitarnym (dotychczasowa baza zaspakaja zaledwie 1/3 potrzeb) oraz osobisty przykład nauczycieli akademickich wf prowadzących zajęcia z młodzieżą. Ponadto akademickie wychowanie fizyczne jest zbyt słabo zharmonizowane z rytmem życia studentów. Aby zajęcia były akceptowane powinny się one odbywać w pobliżu miejsca zamieszkania studentów, lub w pobliżu obie-

¹⁴ Uchwała Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 24 września 1987 r. w sprawie kształtowania kultury zdrowotnej studentów, *Życie Szkoły Wyższej*, r. XXXVI, 1988, nr 2, s. 134-135. W roku 1985 zaledwie 5 tysięcy studentów brało udział w zajęciach rehabilitacji ruchowej. Zob. Raport o sytuacji młodzieży polskiej w 1985 roku, Warszawa 1987, s. 96.

¹⁵ M.Bukowiec, „Wychowanie fizyczne młodzieży akademickiej w świetle niektórych tendencji współczesnej pedagogiki”, w: *Kultura fizyczna studentów*, Ogólnopolska konferencja naukowa, Rzeszów 12-13 maja 1983. K.Obodyński, (Red.), Warszawa 1983, s. 262-263. Zob. ponadto: S.Pilicz, *Wychowanie fizyczne młodzieży akademickiej*, Warszawa 1984, s. 89-91.

¹⁶ Komitet Nauk o Kulturze Fizycznej PAN. *Raport o kulturze fizycznej w Polsce*, Z.Krawczyk, R.Przewęda, T.Ulatowski (Red.), Warszawa 1989, s. 65.

któw dydaktycznych, przy równoczesnym adaptowaniu niektórych pomieszczeń uczelni na cele kultury fizycznej.¹⁷

Funkcja integracyjno-wychowawcza – jak dotąd – na zajęciach wf. w wyższych uczelniach posiadała charakter bardzo sformalizowany, wynikający raczej z przymusu pedagogicznego (wpis do indeksu) niż z tradycji i rzeczywistych potrzeb młodzieży. Formalny przymus, mało atrakcyjna oferta programowa i złe rozłożenie zajęć mogły być przyczynami niechęci znacznej części środowiska akademickiego do czynnej partycypacji w kulturze fizycznej. Już w roku 1989 dostrzeżono, że dobrowolne formy rekreacji stwarzane przez AZS i inne podmioty mają często przewagę motywacyjno-emocjonalną nad obowiązkowym wf.¹⁸. Według autorów wspomnianego Raportu, jest to kierunek przyszłościowy w ewolucji modelu akademickiej kultury fizycznej.

K.Obodyński wykazał, że struktura organizacyjna i zadania uczelnianych studiów wf. i sportu wpływają na pogłębienie procesów integracyjnych w społecznościach akademickich. Niektóre studia potrafią umiejętnie łączyć problematykę wf z wychowaniem ogólnym i treściami niezbędnymi dla przyszłej pracy zawodowej czy kierunków działalności społecznej przyszłych absolwentów¹⁹. W celu wzmocnienia oddziaływania na całe środowisko akademickie, studia powinny rozszerzyć współpracę z samorządem studenckim, a zwłaszcza z samorządem mieszkańców domów studenckich w sprawie przeprowadzenia masowych imprez rekreacyjnych oraz wspólnego korzystania z obiektów i urządzeń sportowych²⁰. Należy wyjść z założenia, co podkreślili M.Demel i S.Pilicz, że duża część młodzieży akademickiej znajduje się nie tylko w pełni procesów biologicznego rozwoju, lecz także w okresie pełnej podatności na wpływy wychowawcze²¹.

To stwierdzenie rozwinął M.Bukowiec podkreślając, że działalność uczelnianych studiów wf i sportu wspólnie z AZS rozwija pozytywne cechy charakteru młodego człowieka – samorządność oraz bezinteresowną aktywność, dając ponadto konkretne umiejętności praktyczne i uprawnienia specjalne (np. karty pływackie, patenty żeglarskie, itp.)²². Tenże autor trafnie zauważył, że organizacja toku studiów powoduje, iż przez 40% czasu w roku akademickim (5 miesięcy) młodzież – nawet pierwszych lat studiów – przy niewystarczająco

¹⁷ A.Ledke, „Podstawowe problemy wychowania fizycznego w szkole wyższej”: w: *I Kongres Naukowy Kultury Fizycznej i Sportu*, Poznań 21-24 listopada 1979, Materiały i dokumenty, Warszawa 1981, s. 99.

¹⁸ Ibidem, s. 66.

¹⁹ K.Obodyński, *Wychowanie fizyczne ...*, op. cit., s. 51.

²⁰ S.Pilicz, *O wychowaniu fizycznym ...*, op. cit., s. 41.

²¹ M.Demel, S.Pilicz, *Wychowanie fizyczne w szkołach wyższych ...*, op. cit., s. 45.

²² M.Bukowiec, *Studium Wychowania Fizycznego ...*, op. cit., s. 122-125.

intensywnej akcji obozownictwa pozostaje poza zasięgiem oddziaływania struktur uczelnianego wychowania fizycznego²³.

Przy istniejących lukach na tym obszarze oraz wobec postępującej pluralizacji, a nawet dezintegracji i atomizacji środowiska akademickiego, staje się rzeczą zrozumiałą poszukiwanie sojuszników na rzecz dalszej obecności kultury fizycznej w życiu akademickim Polski.

III

Przypomnijmy w tym miejscu, że AZS powstał w roku 1908, natomiast powszechny obowiązek wychowania fizycznego studentów szkół wyższych wprowadzono w Polsce dopiero w roku 1950. Instytucjonalne współdziałanie uczelnianych studiów wf. ze strukturami AZS zostało nawet formalnie usankcjonowane wspólnym rozporządzeniem ówczesnego Ministra Szkolnictwa Wyższego i przewodniczącego GKkFiT z 10 maja 1965 r.²⁴ i przypomniane w cytowanym już zarządzeniu nr 21 z roku 1974. Jednak pod koniec poprzedniej dekady zaledwie 20% ogółu studentów było członkami AZS, zaś w sekcjach wychynowych Związku sport regularnie uprawiało 3 - 4 % studentów. Na zajęcia fakultatywne prowadzone z inicjatywy AZS uczęszczało od 3 % (studentki) do 17 % wszystkich studentów²⁵.

Do roku 1989 na polu akademickiej kultury fizycznej - na zasadzie numerus clausus - działały, niekiedy nieoficjalnie rywalizując ze sobą jedynie dwie aprobowane przez władze organizacje: AZS oraz ZSP (SZSP). Fakt pewnego wzrostu szeregów członkowskich AZS w latach osiemdziesiątych był - przynajmniej częściowo - spowodowany uzyskaniem podstawy do zwolnienia z obligatoryjnych zajęć wf. (na niższych latach studiów)²⁶. Ponadto należy pamiętać, iż AZS był w tym czasie jedyną w miarę apolityczną i równocześnie legalną organizacją w środowisku akademickim. Zatem udział w działalności AZS był swoistą „ucieczką” od nadmiernego upolityczniania uczelni. Lecz zwłaszcza w zakresie sportu kwalifikowanego, uczelniane studia wf. i sportu pełniły - i nadal pełnią „rolę kierowniczą”.

Pluralizm form życia społecznego po roku 1989 spowodował, że oprócz AZS również inne podmioty organizacyjne (stowarzyszenia) wznowiły swą działalność, adresując swą ofertę w zakresie kultury fizycznej również w stosunku do młodzieży akademickiej („Sokół”, YMCA, Katolickie Stowarzyszenie Młodzie-

²³ M.Bukowiec, „Czynniki warunkujące poziom kultury fizycznej w środowisku studenckim”, *Zeszyty Naukowe AWF w Krakowie*, nr 13, 1979, s. 69.

²⁴ Dz. U. nr 19, poz. 127.

²⁵ Raport o kulturze fizycznej ... , op. cit., s. 67.

²⁶ *Rada Główna ... Zdrowie ...* , op. cit., s. 153; K.Obodyński, *Kształtowanie ...* , op. cit., s. 38.

ży Akademickiej, itp.). Dopuszczenie od roku 1990 powstawania wyższych uczelni niepaństwowych i wyższych kolegiów zawodowych, w których po roku 1993 rozwinął działalność AZS, postawiło przed tą organizacją konieczność wypracowania bardziej atrakcyjnych i skuteczniejszych form i metod działania²⁷.

IV

Jeszcze pod koniec lat osiemdziesiątych M. Bukowiec przeprowadził badania ankietowe na blisko 700-osobowej grupie studentów pierwszych trzech roczników studiów krakowskich wyższych uczelni objętych wówczas obowiązkowym wf. Na pytanie czy są pozytywne różnice między akademickim a szkolnym wf., wśród mężczyzn stosunek odpowiedzi na korzyść akademickiego wf. był 44 : 42, wśród kobiet dokładnie odwrotny (42 : 44)²⁸. Stąd rodzi się ciągle aktualne pytanie o małą atrakcyjność i równie niską efektywność dotychczasowych zajęć. Ten sam problem postawił ostatnio P. Dybczyński w swym artykule pisany już w warunkach przeobrażeń społecznych III Rzeczypospolitej²⁹.

Można jednak - i trzeba pracować nad optymalnym - w polskich warunkach - modelem akademickiej kultury fizycznej. Oto już w latach 1975-1984 w ówczesnej bydgoskiej filii AM w Gdańsku przeprowadzono eksperyment, będący próbą zwiększania atrakcyjności zajęć wf. i pozyskania ich dla rekreacji ruchowej. Odstąpiono od prowadzenia zajęć w sztywnych, jednorodnych grupach ćwiczeniowych. Każdy student wybierał interesującą go ofertę programową (wycieczki piesze i rowerowe, spływy kajakowe, itp.). Każdy musiał jednak zaliczyć minimum 20 godz. zajęć ruchowych w semestrze, a potwierdzał to nauczyciel prowadzący dany rodzaj zajęcia³⁰. Tymczasem zasadniczy program wf. na studiach wyższych nie uległ zasadniczym zmianom od połowy lat sześćdziesiątych. Należy zatem prezentować różne formy zajęć ruchowych, głównie z grupy „sportów

²⁷ M. Konopka, A. Nowakowski, „Wychowanie fizyczne w niepaństwowych szkołach wyższych w Polsce. Zagadnienia prawno-organizacyjne”, w: *Studia z historii i organizacji kultury fizycznej*, H. Kulbacka, B. Maksimowska, A. Nowakowski, J. Snopko (Red.), Wadowice 1997, s. 155-162.

²⁸ M. Bukowiec, *Postulowane ...*, op. cit., s. 75.

²⁹ P. Dybczyński, „Założenia organizacyjno-programowe studiów wychowania fizycznego i sportu w szkolnictwie wyższym w Polsce (1951-1993)”, w: *Z najnowszej historii kultury fizycznej w Polsce*, L. Szymański (Red.), AWF we Wrocławiu. Studia i monografie: 37, Wrocław 1993, s. 16.

³⁰ R. Koczyński, „W poszukiwaniu optymalnego modelu wychowania fizycznego młodzieży akademickiej”, *Kultura Fizyczna*, r. XLIII, 1989, nr 5-6, s. 19. Podobne eksperymenty polegające na organizowaniu w ramach wf. dłuższych wycieczek krajoznawczych przeprowadzono również w Akademii Ekonomicznej w Krakowie. W Politechnice Wrocławskiej od semestru letniego roku akad. 1990/91, każdy student wybiera jedną spośród 22 dyscyplin sportowych, uczestniczy w zajęciach wf. na zasadzie samokontroli. Zob.: I. Bieżański „Nowy model odbywania zajęć wychowania fizycznego w Politechnice Wrocławskiej” w: *Kultura fizyczna studentów. Jej stan i perspektywy rozwoju*, pod red. K. Obodyńskiego, Rzeszów 1995, s. 102.

całego życia” i propagować zajęcia fakultatywne oraz niekonwencjonalne imprezy masowe³¹. Biorąc pod uwagę krótkie tradycje akademickiego wf. w Polsce, sięgające ostatnich 45 lat, należałoby w większym niż dotychczas zakresie wprowadzać dyscypliny utylitarne, przydatne przyszłym organizatorom życia społecznego (pływanie, zajęcia na lodowisku, atletykę terenową, pieszą i kolarską turystykę). Rzeszowski znawca problematyki, M.Mirkiewicz poleca również akcje obozowe, połączone z zaliczeniem wf. oraz włączanie do programu zajęć nowych dyscyplin, zwłaszcza dla kobiet (badminton, ringo, wrotkarstwo)³².

Zajęcia w.f dla studentów powinny być „sprofilowane” pod kątem ich przydatności dla przyszłej pracy zawodowej absolwentów. Np. studenci akademii medycznych winni znać ćwiczenia przydatne w rehabilitacji ruchowej. Ponadto - w uczelnianych programach wf. należałoby wyodrębnić następujące zasadnicze profile zajęć: 1) pedagogiczny, 2) artystyczny, 3) rolniczo-politechniczny. Należy ukształtowane zajęcia z tego specyficznego przedmiotu, jakim jest wychowanie fizyczne, mają na celu nie tylko wywarcie wpływu na sylwetkę i osobowość absolwenta, lecz także utrwalenie prosportowej świadomości i obyczajów młodej inteligencji przełomu XX i XXI wieku.

Wydaje się, że szkoły wyższe dysponują szerokim wachlarzem oferty programowej, mimo zaniedbań w zakresie bazy. Poza realizacją – w ograniczonym zakresie - celów sprawnościowych – akademickie wf. zdaniem T.Ulatowskiego – winno stanowić zadania zmierzające do utrwalenia nawyków, wiedzy i podstaw w stosunku do własnego organizmu (uwzględniając takie aspekty jak – hartowanie, dietetykę, higienizację trybu życia, samodzielną pracę nad własnym zdrowiem). Zajęcia winny być równie atrakcyjne, co skuteczne³³.

Można stwierdzić, że potencjał kadrowy i intelektualny akademickiej kultury fizycznej nie jest wciąż należycie wykorzystany. U progu transformacji ustrojowej w Polsce, w uczelnianych studiach wf. i sportu było zatrudnionych ponad 1100 osób o najwyższych kwalifikacjach zawodowych, w tym ponad 60 ze stopniem naukowym doktora nauk kultury fizycznej³⁴. Jednak w licznych przypadkach to środowisko nie przejawia swej inwencji, chociaż od jego postawy i zaangażowania zależą dalsze losy kultury fizycznej w środowisku akademickim.

³¹ K.Zatoń, „Wychowanie fizyczne w Polsce”, *Kultura Fizyczna*, r. XLVIII, 1994, nr 1-2, s. 28-30; B.Maksimowska, A.Nowakowski, „Aktywizacja ruchowa studentów na przykładzie Filii UW w Białymstoku”, w: *Studia z historii ...*, op. cit., s. 187-189.

³² M.Mirkiewicz, *Uczestnictwo w kulturze fizycznej studentów rzeszowskich uczelni*, Rzeszów 1990, s. 161. Tenże autor obliczył, że kadra uczelniana studiów wf. i sportu starzeje się.

³³ T.Ulatowski, „Z badań nad stanem kultury fizycznej w Polsce” (synteza z całości badań), *Roczniki naukowe AWF w Warszawie*, t. XXXI, 1988, s. 19 i n.

³⁴ R.Trzeźniowski, „Węzłowe problemy kultury fizycznej w systemie edukacji narodowej”, *Kultura Fizyczna*, r. XLIII, 1989, nr 1-2, s. 6.

V

Po omówieniu – bynajmniej nie wyczerpującego – katalogu bieżących problemów nurtujących środowisko akademickiej kultury fizycznej w Polsce, nasuwają się następujące wnioski:

1. Należy dążyć do rozszerzenia wf. w różnych elastycznych formach (w tym także w formie zajęć fakultatywnych) na wszystkie lata studiów. Z pewnością będzie tu pomocna nowa ustawa o kulturze fizycznej z roku 1996.

2. W miarę zwiększenia nakładów na kulturę fizyczną, należy rozwijać bazę materialną uczelni, służącą kulturze fizycznej.

3. Zajęcia wf. winny być dostosowane do zainteresowań studentów, przy położeniu większego niż dotąd akcentu na aktywizację ruchową studentek.

4. Jak już o tym wspomniano, profil zajęć wf. winien mieć związek z charakterem pracy zawodowej absolwentów określonych kierunków studiów.

Uważamy, że przynajmniej częściowa, lecz konsekwentna realizacja tych postulatów przyczyni się do wyeliminowania najsłabszych ogniw w systemie rodzimej akademickiej kultury fizycznej³⁵.

SUMMARY

Bożena Malinowska, Andrzej Nowakowski

PROBLEMS IN DEVELOPING PHYSICAL EDUCATION IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN POLAND

Physical education in higher education institutions in Poland is undergoing far reaching transformations resulting from the system transformation that is now in progress.

As a matter of fact, higher education institutions decide on their own how much time should be devoted to physical education within respective syllabuses. The new, 1996 Physical Education Act may stimulate development of physical education as long as it wins support for the cause among academic teachers and students. The current situation requires looking for new didactic and organizational forms of physical education at higher education institutions.

³⁵ H.Hanusz, Program wychowania fizycznego, sportu i turystyki w szkołach wyższych, *Akademicki Przegląd Sportowy*, nr 6/112 z 20. 05. 1995, s. 4. W roku akad. 1994/95 najsłabszymi punktami akademickiego wf. były akademie medyczne i akademie rolnicze (niekiedy tylko rok obowiązkowego wf).